

Kaveritaitojen vahvistaminen toimintaterapiassa

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Venla Kiukas

Opinnäytetyö

Helmikuu 2020

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Toimintaterapia (AMK), toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Kiukas, Venla	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Helmikuu 2020
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Kaveritaitojen vahvistaminen toimintaterapiassa Integroiva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutti (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Ritsilä, Jaana; Kuukkanen, Tiina		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeä osa ihmisten elämää. Lapset opettelevat sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja yhdessä vertaisten ja ystävien kanssa leikin lomassa. Lapsen kasvaessa vertaisten ja kavereiden merkitys muuttuu hauskoista leikeistä syvemmiksi ystävyys-suhteiksi. Kaveritaidot ovat arkikielisempi synonyymi sosiaalisille vuorovaikutustaidoille. Termi valittiin sen kattavuuden vuoksi.</p> <p>Integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla oli tarkoitus kerätä mahdollisimman ajantasaista tietoa lasten kaveritaidosta toimintaterapiassa. Integroivan kirjallisuuskatsauksen piirteenä oli tuottaa laaja ja syvällinen ymmärrys aiheesta, joka saadaan tutkimustulosten synteesisistä. Tarkoituksena oli tuottaa tutkittua tietoa jo tutkituista aiheista.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen tuloksena saatiin yhdeksän tutkimusta. Valittu aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällön analyysia. Tuloksista nousi esiin erityisesti kaksi diagnoosia: attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) sekä autismikirjo. Kuudessa tutkimuksessa diagnoosina oli ADHD ja kahdessa autismikirjo. Yhdessä tutkimuksessa osallistuneilla oli älyllinen kehitysvamma ja suurimmalla osalla myös autismikirjo ja/tai kehitysviive. Kirjallisuuskatsauksen tuloksista näkyi, kuinka kaikki interventiot lähtivät leikkiin perustuvuudesta.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan sanoa, että toimintaterapiassa lapsen kaveritaitojen tukeminen lähti leikkiin perustuvista interventioista. Lapset pystyivät ohjattuna, terapeutti- tai vanhempijohtoisesti, kehittämään kaveritaitoja tavallisesti kehittyvän vertaisen kanssa. Mallintamisen kautta lapset ymmärsivät paremmin, mitä heiltä haluttiin ja mitä seuraavaksi tehtäisiin. Videointi ja sen katseleminen jälkikäteen näytti lapselle missä hän oli onnistunut ja missä kohti seuraavalla kerralla hänen tuli kiinnittää huomiota.</p>		
Avainsanat (asiasanat) toimintaterapia, lapset, sosiaaliset vuorovaikutustaidot, kaveritaidot		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Kiukas, Venla	Type of publication Bachelor's thesis	Date February 2020
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 28	Permission for web publication: x
Title of publication Improving friendship skills in pediatric occupational therapy An integrative literature review		
Degree programme Degree Programme of Occupational Therapy		
Supervisor(s) Ritsilä, Jaana; Kuukkanen, Tiina		
Assigned by -		
<p>Abstract</p> <p>Social interaction is an important part of the people's lives. Children learn their social interaction skills while playing together with their peers and friends. As the child grows, playing with peers and friends evolve into deeper friendships. Friendship skills are a more everyday synonym for social interaction skills. The term was chosen because of its coverage.</p> <p>The aim of this integrative literature review was to gather as up-to-date information as possible on children's friendship skills in occupational therapy. A feature of the integrative literature review was to produce a broad knowledge and understanding on the subject which is gathered from the synthesis of the previous research results. The purpose was to produce new information on the topic from the previous studies.</p> <p>The literature review resulted in nine studies on the subject. Selected data was analyzed using data-driven content analysis. The results highlighted two diagnoses in particular: attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and autism spectrum disorder (ASD). Six studies covered ADHD and two focused on ASD. The participants in one study had an intellectual disability with most of them being on an autism spectrum and/or having development delays. The results of the literature review showed how all interventions were play-based.</p> <p>This literature review suggests that in occupation therapy setting the support for the child's interaction skills began with play-based interventions. The children under the guidance of a therapist or a parent, were able to develop companionship skills with the normally developing peer. With modelling children had a better understanding of what was wanted from them and what they were supposed to do next. Videotaping the session, and watching it afterward, showed the child where he succeeded and where they should pay attention next time.</p>		
Keywords/tags (subjects) occupational therapy, children, social interaction skills, friendship skills		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Vertais-, ystävyys- ja kaverisuhteet	4
2.1	Sosiaalisen vuorovaikutuksen määrittely	4
2.2	Lapsen sosiaalinen kehitys	6
2.3	Sosiaalisuus toimintaterapiassa	7
3	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	9
4	Integroiva kirjallisuuskatsaus	9
4.1	Menetelmänä integroiva kirjallisuuskatsaus.....	10
4.2	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	12
5	Tuloksena kaveritaidot toimintaterapiassa.....	13
5.1	Videointi ja mallintaminen kaveritaitojen tukemisessa	14
5.2	Ryhmässä toimiminen kaveritaitojen edistämiseen	17
6	Johtopäätökset.....	18
7	Pohdinta	19
7.1	Eeettisyys ja luotettavuus	19
7.2	Jatkotutkimukset.....	19
	Lähteet	20
	Liitteet	24
	Liite 1. Tiedonhakuprosessi	24
	Liite 2. Valitut artikkelit.....	27

Kuviot

Kuvio 1. OTIP-malli.....	8
--------------------------	---

Taulukot

Taulukko 1. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot.....	4
Taulukko 2. Hakulausekkeiden muodostaminen	10
Taulukko 3. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	11
Taulukko 4. Kirjallisuushaun eteneminen	12
Taulukko 5. Pelkistettyjen ilmauksien luokittelu	13

1 Johdanto

Vuonna 2019 voimaan astuneen uuden varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) perusteissa on jaettu viiteen osa-alueeseen: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun tarkoituksena on tukea lapsen syntyviä sosiaalisia suhteita ja edistää vuorovaikutusta. Vuorovaikutustaitojen opettelulla tuetaan lapsen kykyä oppia ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään muita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Sosiaalisuus ja leikki ovat kaksi kahdeksasta American Occupational Therapy Associationin (2014) määrittelemästä toimintakokonaisuudesta. Lapset opettelevat leikin lomassa muiden taitojen lisäksi myös sosiaalisia taitoja. Taitojen opettelut alkavat itsensä ilmaisulla, vuorovaikutuksella ja lelujen jakamisella. (Sosiaalisten taitojen kehitys 2017a; Sosiaalisten taitojen kehitys 2017b; Nurmiraanta, Leppämäki & Horppu 2011, 57.) Lapsen kasvaessa vertaisten ja kavereiden merkitys muuttuu hauskoista leikeistä syvemmiksi ystävyysuhteiksi, joissa kerrotaan vaikeuksista ja annetaan emotionaalista tukea (Nurmiraanta ym. 2011, 65).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on löytää vastauksia siihen, miten toimintaterapiassa voidaan tukea lasten kaveritaitoja. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä koonti kirjallisuuskatsauksessa esiin nousevista interventiomenetelmistä.

Opinnäytetyö toteutetaan integroivana kirjallisuuskatsauksena. Integroivan kirjallisuuskatsauksen piirteinä on tuottaa laaja ja syvälinen ymmärrys aiheesta, joka saadaan tutkimustulosten synteisistä. (Whittemore 2016, 13; Whittemore & Knafl 2016, 13.) Aineisto analysoidaan käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia luomalla aineistoista teoriittista kokonaisuutta redusoinnilla, klusteroinnilla ja abstrahoinilla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 108, 122.)

2 Vertais-, ystävyys- ja kaverisuhteet

2.1 Sosiaalisen vuorovaikutuksen määrittely

Fisher (2009, 163) määrittelee sosiaalisen vuorovaikutuksen taidoiksi (social interaction skills) ne havaittavissa olevat teot, joita henkilö tekee kommunikoidessaan ja ollessaan vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa sosiaalista vuorovaikutusta vaativan tehtävän aikana. Fisher on jaotellut sosiaalisen vuorovaikutuksen 27 taitoon, jotka ovat kuvattuna taulukossa 1. Taidot on jaettu *sosiaalisen vuorovaikutuksen aloittamiseen ja päättämiseen, ylläpitämiseen, fyysiseen ja verbaaliseen tukemiseen, sisällön muotoiluun, sujuvuuden ylläpitämiseen sekä muokkaamiseen*. (Fisher 2009, 163-171.)

Taulukko 1. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot Fisherin (2009, 163-171) mukaan

Sosiaalisen vuorovaikutuksen aloittaminen ja päättäminen	
Approaches/ starts	Lähestyy/ aloittaa
Concludes/ disengages	Päättää/ irtaantuu
Sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen	
Produces speech	Tuottaa puhetta
Gesticulates	Elehtii
Speaks fluently	Puhuu sujuvasti
Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen fyysisesti	
Turns toward	Kääntyy kohti
Looks	Katsoo
Places self	Asettaa itsensä
Touches	Koskettaa
Regulates	Säätää
Sosiaalisen vuorovaikutuksen sisällön muotoileminen	
Questions	Kysyy
Replies	Vastaa
Discloses	Tuo esiin
Express emotions	Ilmaisee tunteita
Disagrees	On eri mieltä
Thanks	Kiittää

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen sujuvuuden ylläpitäminen	
Transitions	Siirtyy
Times response	Vastaamisnopeus
Times duration	Ajallinen kesto
Takes turns	Ottaa vuoron
Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen verbaalisesti	
Matches language	Säätlee kieltä
Clarifies	Selventää
Acknowledges/ courages	Hyväksyy/rohkaisee
Empathizes	Eläytyy
Muokkaa sosiaalista vuorovaikutusta	
Heeds	Saavuttaa tavoitteen
Accommodates	Muokkaa omaa toimintaansa
Benefits	Ottaa opikseen/ hyötyy

Vertaisuhteilla tarkoitetaan suhteita, joissa suhteen molemmat puolet ovat kehitykseltään samalla tasolla (Vertaissuhteet 2017). Positiivisella kierteellä vertaissuhteissa lapsi saa hyviä kokemuksia ryhmätoiminnasta ja aktiivisuus ryhmässä taas mahdollistaa vuorovaikutustaitojen harjoittelua. Vertaisryhmässä tapahtuva torjunta voi kuitenkin saada lapsen negatiiviseen kierteeseen, jolloin vuorovaikutustaitojen harjoittelu vähenee ja lapsen voi olla yhä vaikeampi päästä ryhmätoimintaan mukaan. (Laaksonen & Repo 2017, 3; Laaksonen 2014, 20-21.) Laaksonen (2014, 26-30) jakaa lasten vertaissuhdetaidot neljään osaan; *ryhmässä toimiminen, vuorovaikutuksen ylläpitäminen ja vertaisen tukeminen, vuorovaikutukseen liittyminen sekä toisen huomioon ottaminen.*

Ystävyysuhteissa lapsi harjoittelee samoja taitoja kuin vertaissuhteissa. Ystävyysuhteen perustana on vastavuoroisuus, ystävyydellä tarkoitetaan siis vahvempaa sidettä kahden lapsen välillä. Ystävyysuhteilla on kuitenkin eri merkityksiä ja tehtäviä eri ikävaiheissa. Lapsilla ystävyys on lähinnä leikkiä ja yhteistä tekemistä, kun taas nuorena ystävien kesken aletaan jakamaan salaisuuksia, nautitaan molemminpuolista luottamusta ja annetaan emotionaalista tukea. (Bagwell & Schmidt 2011, 21; Salmivalli 2005, 35-36; Nurmiraanta ym. 2011, 64-65; Päiväkoti-ikäisen lapsen kaverisuhteet 2017; Ystävyys eri elämänvaiheissa.)

Laaksonen ja Repo (2017, 6) määrittelevät kaverisuhdetaidot arkikielisemmäksi synonyymiksi vertaisuhdetaidoille. Tulen kuitenkin tässä opinnäytetyössä jatkossa käyttämään termiä *kaveritaidot* termien *vertaissuhdetaidot*, *kaverisuhdetaidot* ja *sosiaaliset (vuorovaikutus)taidot* sijasta. Termi valittiin sen kattavuuden vuoksi.

2.2 Lapsen sosiaalinen kehitys

1-4-vuotiaat

Sosiaalinen kehitys kulkee käsi kädessä kielen, ajattelun ja motoristen taitojen kanssa. Kehitys alkaa vuorovaikutussuhteesta vanhempaan ja 2-4-vuotiaana lapsen vuorovaikutuksen painopiste alkaa siirtymään vanhemmasta vertaisteen, heidän hyväksyntäänsä ja huomionhakemiseen. Lapsi oppii perustaitoja kuten toisen kuuntelemista, itsensä ilmaisua, puhumisen vuorottelua ja lelujen jakamista. Lapsi tarvitsee vielä paljon aikuisen tukea, vaikka osaakin jo hetkittäin toimia arjen vaatimissa sosiaalisissa tilanteissa. Lapsi ryhtyy testaamaan rajoja mitä saa tehdä ja millaisia vaikutuksia hänen teoillaan on vanhempiin. (Sosiaalisten taitojen kehitys 2017a; Sosiaalisten taitojen kehitys 2017b; Nurmiranta ym. 2011, 57.)

4-7-vuotiaat

Lapsi osaa jo ottaa paremmin huomioon toisen ihmisen ja itsekeskeisyys alkaa vähentyä. Kehuminen, jakaminen, myöntyminen, tunteiden sanoittaminen ja myötätunnon osoittaminen alkavat näkymään enemmän ja nauttii vertaistensa seurasta. Lapsi ymmärtää kuinka arjen vaatimissa tilanteissa toimia, mutta tunteiden hallinta on vielä hankalaa. Ristiriitatilanteet vaativat vielä aikuisen läsnäoloa, vaikka lapset osaavat jo itsekin niitä kavereiden kanssa ratkoa. Lapsi alkaa ymmärtämään yhdessä sovittuja sääntöjä ja sääntöleikit kiehtovat. Lapsi tarvitsee paljon itsetunnon vahvistamista, kun kykyjen ja taitojen vertailu toisiin lapsiin alkaa. Moraalinen kehittyminen alkaa ja teon pahuuden arvioinnissa lapsen vaakakupissa painaa lopputulos eikä tarkoitus. (Sosiaalisten taitojen kehitys 2017d; Sosiaalisten taitojen kehitys 2018; Sosiaalisten taitojen kehitys 2017e; Nurmiranta ym. 2011, 57.)

7-12-vuotiaat

Kouluiässä kavereiden merkitys muuttuu lapselle entistä tärkeämmäksi, lapsi osaa kuvata kavereiden luonteita ja kiinnostuksen kohteita ja heidän mielipiteillään on paljon painoarvoa. Lapselle on tärkeää kuulua ryhmään ja hyväksytyksi tuleminen korostuu. Lapsi oppii asettumaan toisen asemaan ja eläytymään iloihin sekä suruihin. Empatiakyvyn kasvu näkyy myös hoivaamistarpeena: lapsi haluaa hoivata vauvoja ja eläimiä. Lapsi on hyvin valppaana säännöille ja huomauttaa herkästi sääntöjen vastaisesta toiminnasta. Hankaluuksia kuitenkin lapselle tuottaa soveltaa opittuja sääntöjä toisessa ympäristössä. (Sosiaalisten taitojen kehitys 2019a; Sosiaalisten taitojen kehitys 2019b; Nurmiranta ym. 2011, 62.)

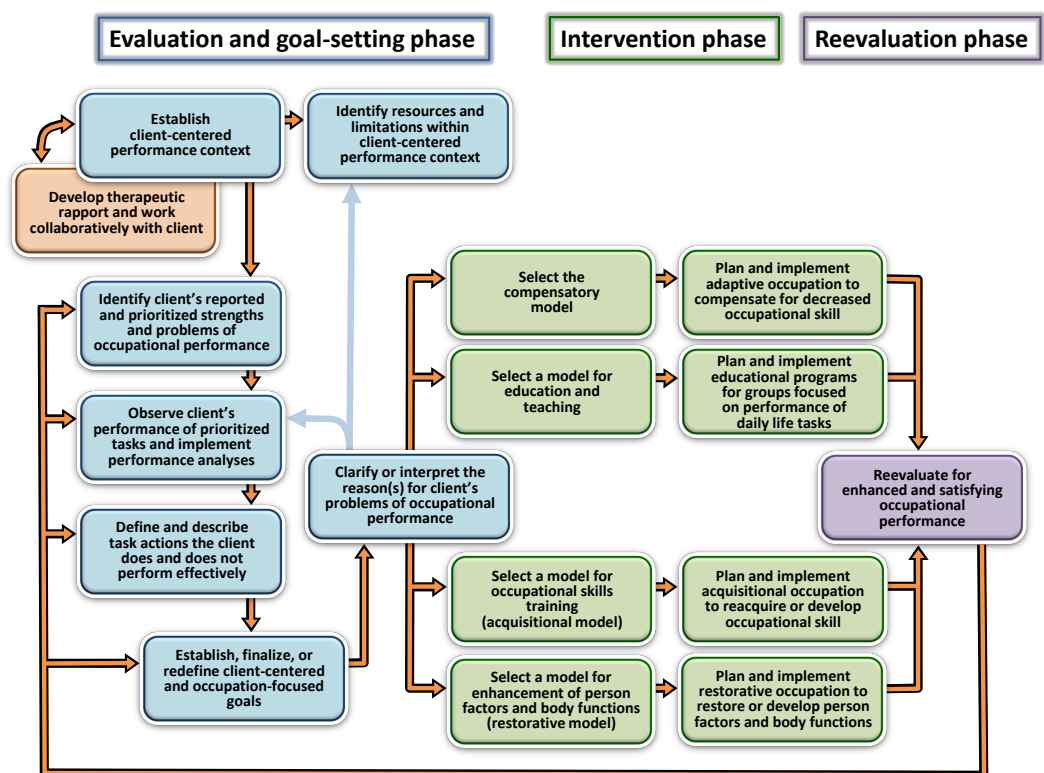
2.3 Sosiaalisuus toimintaterapiassa

Sosiaalisuus ja sosiaalinen osallistuminen ovat tärkeitä toimintoja ihmisen elämässä. American Occupational Therapy Association (AOTA) (2014) on määritellyt kahdeksan toimintakokonaisuutta: *päivittäiset toiminnot (ADL)*, *välilliset päivittäiset toiminnot (IADL)*, *koulutus*, *työ*, *leikki*, *vapaa-aika* ja *sosiaalinen osallistuminen*. Sosiaalseen osallistumiseen kuuluu niin yhteiskunnallinen osallistuminen ja perhe kuin myös vertaiset ja ystävät.

Lapsista puhuttaessa esiin nousee aina leikki, joka on myös yksi AOTA:n (2014) määrittelemistä toimintakokonaisuuksista. Leikki ei ole lapselle vain leikkiä, vaan työtä, jolla opetellaan taitoja tulevaa varten. Taidot ei pelkästään ole motorisia, vaan myös leikin lomassa opitaan tärkeitä sosiaalisen kanssakäymisen taitoja sekä tunteita ja niiden käsittelyä. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä, Rusi-Pyykönen 2013, 34-35.)

Fisherin (2009, 16) Occupational Therapy Intervention Process model (OTIP-malli) on yksi monista malleista kuvaamaan toimintaterapiaprosessia. OTIP-malli (kuvio 1) on jaettu kolmeen vaiheeseen: *arviointi ja tavoitteen asettaminen*, *interventio* ja *uudelleenarviointi*.

Toimintaterapiaprosessi alkaa asiakkaan kohtaamisesta ja terapeutin vuorovaikutussuhteen luomisesta. Vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen jatkuu koko toimintaterapiaprosessin ajan. Toimintaterapeutti tekee arvioi asiakkaan toimintoja sekä selvittää yhdessä asiakkaan, mitkä ovat asiakkaalle merkityksellisiä toimintoja. Tarkoituksena on saada selville toimintaterapian tavoitteet. Tavoitteiden asettamisen jälkeen on interventiovaihe. Interventiot ovat jaettuna neljään malliin: kompensatiomalli (compensatory model), opetuksellinen ja koulutuksellinen malli (model for education), toimintataitojen harjoittelun malli (acquisitional model) ja restoratiivinen malli (restorative model). Toimintaterapeutti itse päättää, mitä näistä malleista käytetään. Terapian lopussa on uudelleenarvioinnin vaihe, jolloin selvitetään, onko tavoitteet saavutettu. (Fisher 2009, 16-19.)

Adapted from: Fisher, A. G. (2009). *Occupational Therapy Intervention Process Model: A model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions*. Fort Collins CO: Three Star Press. (Revised June 2013)

Kuvio 1. OTIP-malli (Fisher 2009, 16).

3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on löytää vastauksia siihen, miten toimintaterapiassa voidaan tukea lasten kaverisuhdetaitoja. Kirjallisuuskatsauksen avulla opinnäytetyön tavoitteena on tehdä koonti käytettävistä interventiomenetelmistä. Tutkimuskysymys on:

Miten toimintaterapian avulla voidaan tukea lapsen kaveritaitoja?

Integroivalla kirjallisuuskatsauksella on tarkoituksena kerätä mahdollisimman ajantasaista näyttöön perustuvaa tietoa. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

4 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen ei päde tiukat ja tarkat säännöt. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kahteen tyyppiin, narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. (Salminen 2011, 6.) Integroivan kirjallisuuskatsauksen piirteenä on tuottaa laaja ja syvälinen ymmärrys aiheesta, joka saadaan tutkimustulosten synteesistä. Integroivassa kirjallisuuskatsauksessa kuvataan ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. Tarkoituksena oli tuottaa tutkittua tietoa jo tutkituista aiheista. (Whittemore 2016, 13; Whittemore & Knafl 2016, 13; Salminen 2011, 8.)

Kirjallisuuskatsauksessa luokiteltiin kaveritaitojen interventioita toimintaterapiassa käsitteitä ja ominaisuuksia. Kirjallisuuskatsaus eteni seuraavanlaisesti; tutkimusongelman määrittely, aineiston hankkiminen, aineistoin arviointi, aineiston analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja tulosten esittäminen. (Salminen 2011, 6-8.)

Jotta Integroivan kirjallisuuskatsaus olisi toistettavissa, asetettiin tutkimuskysymys PICO-mallin mukaisesti: Mitä menetelmiä(I) käytetään toimintaterapiassa tukeakseen lapsen(P) kaveritaitoja(O)? (Lehtiö & Johansson 2016, 36-37).

4.1 Menetelmänä integroiva kirjallisuuskatsaus

Aineisto on hankittu kesällä 2019 ja tarkistushaut tehty syksyllä 2019. Hakusanojen valintaan hyödynnettiin MeSH-asiasanastoa sekä teorian kirjallisuutta. Hakulausekkeiden muodostamista on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2. Hakulausekkeiden muodostaminen

	Lapsi	Menetelmä	Kaveritaidot
Suomi	Päiväkoti-ikäinen Kouluikäinen	Interventio Toimintaterapia Terapia	Vertaissuhdetaidot Sosiaaliset taidot Vuorovaikutus
Englanti	Child Youngster Pediatric Daycare School Peer group	Interventio Occupational therapy Therapy	Social skills Social interaction Social interaction skills Peer interaction skills Play and play- things Social behavior Relationship skills

Hakusanoiksi ja -lausekkeiksi muodostui testihakujen jälkeen suomeksi: toimintaterapia; vuorovaikutus AND lapsi. Englanniksi hakusanoiksi ja -lausekkeiksi muodostui testihakujen jälkeen: occupational therapy AND social interaction AND child*; occupational therapy AND social interaction; occupational therapy AND behavior, social AND child*; occupational therapy AND group, peer; occupational therapy AND school AND social interaction; occupational therapy AND daycare; play and playthings AND occupational therapy; occupational therapy AND social skills AND child; occupational therapy AND social skills AND school; social skills AND child.

Haut tehtiin neljästä tietokannasta: PubMed, CINAHL, Arto sekä Medic. Tiedonhaku-prosessista tuli tuloksena 804 kappaletta tutkimusartikkeleita. Kaikki artikkelit ovat käyty läpi otsikkotasolla kaksi kertaa.

Sisäänotto- ja poissulkukriteerit ovat koottuna taulukossa 3. Haku rajattiin vuoteen 2009, jotta pystyttiin takaamaan ajankohtaisuus. Kielet rajattiin suomeen ja englantiin opinnäytetyön tekijän osaamisen vuoksi.

Taulukko 3. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • Suomi, englanti • 2009 jälkeen • Lapset • Sosiaaliset taidot • Toimintaterapia 	<ul style="list-style-type: none"> • Muu kuin suomi tai englanti • Ennen 2009 • Nuoret, aikuiset, vanhukset • Muut kuin sosiaaliset taidot • Koskee muita ammattialoja kuin toimintaterapiaa

Tiedonhakuprosessin eteneminen on kuvattu taulukossa 4. Tarkempi kuvaus tiedonhausta on liitteessä 1, jotta se olisi helposti toistettavissa. Liitteessä 1 on kuvattu tietokannat, hakupäivämäärät, haussa käytetyt rajaukset sekä tulosten määrä ja valinnat. Kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset ovat esitelty liitteessä 2. Liitteessä on kuvattu tutkimukset sekä niiden keskeiset tulokset.

Taulukko 4. Kirjallisuushaun eteneminen

Aineistohaku tietokannoista (n=804*) *Sisältää duplikaatteja PubMed (n=568) CINAHL (n=122) Arto (n=9) Medic (n=105)	
Otsikot (n=46) PubMed (n=24) CINAHL (n=21) Arto (n=0) Medic (n=1)	Valintakriteerit <ul style="list-style-type: none"> • Kuvaa sosiaalisia taitoja • Viittaa lapsiin
Tiivistelmät (n=25) PubMed (n=16) CINAHL (n=9) Arto (n=0) Medic (n=0)	Valintakriteerit <ul style="list-style-type: none"> • Viittaa toimintaterapiaan • Viittaa interventioihin • Sekä edellä mainitut kriteerit
Koko tekstit (n=23) PubMed (n=14) CINAHL (n=9) Arto (n=0) Medic (n=0)	Valintakriteerit <ul style="list-style-type: none"> • Vastaa tutkimuskysymykseen • Sekä edellä mainitut kriteerit
Kirjallisuuskatsaukseen valittu (n=10) PubMed (n=8) CINAHL (n=1) Arto (n=0) Medic (n=0)	

Hakutulokset koottiin RefWorks-ohjelmaan, jolla voi hallita viitteitä. RefWorksissa tehtiin ensin kansiot jokaiselle haulle. Tuloksia käydessä läpi ja valitessa tutkimuksia, tehtiin alakansioita valituille aineistoille. Järjestelmällinen merkintä teki tulosten seilaamisesta ja hallinnasta helpompaa.

4.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia luomalla aineistoista teoriittista kokonaisuutta redusoinnilla, klusteroinnilla ja abstrahoinilla. Analyysi ei

ollut etukäteen päätetty. Redusoinnissa, eli pelkistämisessä, aineiston analyysi aloitettiin merkitsemällä valituista aineistoista tutkimuskysymykseen vaastavat asiasanat. Tässä saatiin selville, mistä ollaan kiinnostuneita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 108, 122.)

Aineistoin klusteroinnissa, eli ryhmittelyssä, nämä pelkistetyt ilmaisut yhdistettiin samaan kategoriaan, eli luokiteltiin. Luokille annettiin sisältöä kuvaava nimi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114, 122.) Esimerkkejä pelkistetyistä ilmauksista ja niiden luokittelusta on kuvattu taulukossa 5. Abstrahoinnissa, eli käsitteellistämisessä, erotettiin oleellinen tieto luoden teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa käsitteiden avulla muodostettiin kuvausta tutkimuskysymyksestä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125, 127.)

Taulukko 5. Pelkistettyjen ilmauksien luokittelu

Pelkistetyt ilmaukset	Luokka
Attention deficit hyperactivity disorder, autismikirjo, kehitysavamma, kehitysviive	Diagnoosit
Sosiaaliset taidot, sosiaaliset leikkitaidot, sosiaalinen leikki, sosiaalinen osallistuminen	Taidot
Vertaiset, ystävät, perhe, ryhmä	Suhteet
Koti, klinikka	Ympäristöt
Videointi, mallintaminen, ryhmä	Interventiomenetelmät

5 Tuloksena kaveritaidot toimintaterapiassa

Kirjallisuuskatsauksen tuloksista yhdeksi luokaksi muodostui **diagnoosit**. Kuudessa tutkimuksessa diagnoosina oli attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) ja kahdessa

autismikirjo. Yhdessä tutkimuksessa osallistuneilla oli älyllinen kehitysvamma ja suurimmalla osalla myös autismikirjo ja/tai kehitysviive. Toiseksi luokaksi muodostui **interventiomenetelmät**, joiden mukaan tulokset esitellään.

5.1 Videointi ja mallintaminen kaveritaitojen tukemisessa

Wilkes, Cordier, Bundy, Docking ja Munro (2011) tutkivat leikkiin perustuvaa interventiota. Tutkimukseen osallistui 14 lasta, iältään 5-11-vuotta, sekä heidän tavallisesti kehittyvät leikkikaverinsa. Myös ADHD-lasten vanhemmat olivat tiiviisti mukana. Lapset kävivät seitsemän viikon ajan klinikalla 40 minuutin kertoina. Huoneessa oli leluja, jotka kannustivat lasta vapaaseen leikkiin. Lelut olivat valittu lapsen iän ja sukupuolen mukaan. Huoneessa oli peiliseinä, jonka takana vanhempi/vanhemmat ja terapeutti havainnoivat lasten leikkiä. Jokainen leikkikerta videoitiin, josta näytettiin pätkiä lapselle seuraavalla viikolla. Leikkiä arvioitiin ToP-menetelmällä. Tulosten mukaan sekä ADHD-lasten että tavallisesti kehittyvien leikkikavereiden sosiaalisen leikin taidot parantuivat.

Wilkes-Gillan, Bundy, Cordier ja Lincoln (2014b) tekivät myös yllä mainitusta tutkimuksesta jatkotutkimuksen, johon osallistui viisi alkuperäiseen tutkimukseen osallistunutta. Jatkotutkimus toteutettiin seitsemän viikon aikana, johon kuului vanhempijohtoisia leikkikertoja kotona sekä kolme klinikkakäyntiä. Vanhemmat saivat ohjausta koti-interventioiden vetämiseen terapeutilta. Koti-interventioihin kuului ohje DVD sekä ohjekirja. Vanhemmat saivat myös käyttöönsä kolme korttia, joiden avulla pystyivät antamaan vinkkejä ennen leikkikaverin saapumista, leikin aikana ja sen jälkeen. *Vihreä kortti* tarkoittaa hienoa, jatka samaan malliin; *punainen kortti* tarkoittaa pysähdy ja ajattele; *violetti kortti* tarkoittaa kolme asiaa, jotka muistaa leikkiessä. Violetin kortin tarkoitus on siis aloittaa keskustelua. Vanhempien ja terapeutin väliseen kommunikointiin oli tehty matalan budjetin verkkosivu, mutta vanhemmat pitivät enemmän puhelinkonsultaatiosta. Tulosten mukaan, vanhempijohtoinen interventio paranti lasten sosiaalisen leikin taitoja.

Barnes, Wilkes-Gillan, Bundy ja Cordier (2017) jatkotutkivat ADHD-lasten sosiaalista leikkiä, sosiaalisia taitoja sekä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta leikkiin perustuvalla interventiolla. Alkuperäiseen tutkimukseen osallistui 29 lasta, joista 13 osallistui jatkotutkimukseen. Arviointimenetelminä käytettiin The Conners' Comprehensive Behaviour Rating Scales (CCBRS), Parenting Questionnaire (PRQ), Test of Playfulness (ToP) ja Social Skills Improvement System (SSIS). Jatkotutkimukseen kuului leikin videointi kotona ja klinikalla, jotka arviointiin käyttämällä ToP-menetelmää. Tuloksista käy ilmi, että tutkitulla leikkiin perustuvalla interventiolla oli pitkäaikaisia vaikutuksia. Lapset pystyivät sosiaalisen leikin taitoja kotona.

Cantrill, Wilkes-Gillan, Bundy, Cordier ja Wilson (2015) tekivät seurantatutkimuksen vanhempijohtoiselle leikkiin perustuvalla interventiolla. Intervention tarkoituksena oli parantaa ADHD-lasten sosiaalisia leikkitaitoja. Alkuperäisessä tutkimuksessa osallistujia oli yhdeksän. Interventioon kuului seitsemän viikon vanhempijohtoinen interventio kotona ja kolme klinikkakäyntiä. Ensimmäisellä klinikkäkäynnillä vanhemmat saivat opastuksen *The Ultimate Guide to Making Friends*-DVD:n ja ohjekirjan käyttöön. Vanhemmat ensin lukivat ohjekirjasta kappaleen ja sitten katsoivat DVD:tä lapsen kanssa. Vanhemmat ohjattiin myös käyttämään kortteja, joiden avulla pystyivät viestimään lapselle palautetta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. *Vihreä kortti* tarkoittaa hienoa, jatka samaan malliin; *punainen kortti* tarkoittaa pysähdy ja ajattele; *violetti kortti* tarkoittaa muista leikkiessä. Seurantatutkimukseen osallistui viisi lasta, heidän tavallisesti kehittyvät leikkikaverinsa sekä ADHD-lasten äidit. Seurantatutkimuksessa ensimmäisellä viikolla videoitiin lasten leikkiä kotona ja pyydettiin täytetyt kyselykaavakkeet CCBRS ja PRQ. Toisella kerralla lasten leikkiä havainnointiin ja videoitiin klinikalla. Molemmat leikkikerrat arvioitiin ToP-menetelmällä. Tulokset osoittivat, että ADHD-lasten sosiaalisen leikin taidot kotioloissa olivat ylläpidetty ja klinikkaympäristössä parantuneet, mutta eivät huomattavasti.

Cordier, Munro, Wilkes-Gillan, Ling, Docking ja Pearce (2017) tutkivat ADHD lasten pragmaattista kielitaitoa ja vanhempijohtoisesta leikkiin perustuvaa interventiota. Tutkimukseen osallistui yhdeksän lasta ja heidän tavallisesti kehittyvät leikkikaverit. Tutkimus tehtiin yhdessä logopedian opiskelijan kanssa. Lasten pragmaattista kielitaitoa ar-

viointiin The Pragmatics Observational Measure (POM)- menetelmällä. Leikkiin perustuva interventio toteutettiin klinikkakäynneillä terapeuttijohtoisesti ja kotona vanhempijohtoisesti. Kotona vanhemmat lukivat ohjekirjasta kappaleen ja katsoivat lapsen kanssa ohjaus DVD:n ennen leikkikaverin kutsumista kylään. DVD:llä kuvattiin yleisimpiä sosiaalisia ongelmia, joita ADHD-lapset kohtaavat. Klinikkakäynneillä terapeutti tuki pragmaattisen kielitaidon kehitystä ja kannusti esimerkiksi selittämään sääntöjä sekä kuuntelemaan ja toteuttamaan myös leikkikaverin ideoita. Tuloksista käy ilmi, että vanhempijohtoinen työskentely auttoi lasten pragmaattisen kielitaidon kehittymisen kanssa. Tutkimuksen otannan kuitenkin ollessa pieni, on jatkotutkimuksille vielä tarvetta.

Wilkes-Gillan, Bundy, Cordier ja Lincoln (2014a) tekivät seurantatutkimuksen leikkiin perustuvalla sosiaalisen leikin kehityksen interventiolle. Tutkimukseen osallistui viisi ADHD-lasten leikkikavereineen ja ADHD-lapsen vanhemmat. Alkuperäiseen tutkimukseen osallistui 14 lasta. Tutkimukseen kuului seitsemän viikon ajan käynti klinikalla, johon kuului 20 minuutin videopalaute edellisemmän käynnistä ja leikkiin perustuva interventio. Videoissa näytettiin lapsen onnistumisia ja kehityskohteita. Toinen terapeutti ja vanhemmat seurasivat käyntejä peiliseinän takaa. Terapeutti antoi vanhemmille vinkkejä, kuinka voivat tukea lapsen leikkejä kotona. Seurantatutkimukseen kuului vanhempien haastattelu ja 30 minuutin leikki klinikalla. 20 minuuttia lapset leikkivät kahden leikkikaverin kanssa ja tämä videoitiin. Loput 10 minuuttia he leikkivät terapeutin kanssa, jota ei videoitu. Leikkiä arvioitiin ToP-menetelmällä. Lasten sosiaalisen leikin taidoissa ei ollut tapahtunut huomattavaa muutosta. Merkittävien muutosten puuttuminen voidaan tulkita, ettei mitään huomattavaa taantumista ole tapahtunut.

Henning, Cordier, Wilkes-Gillan ja Falkmer (2016) tutkivat leikkiin perustuvan intervention vaikutusta sosiaalisen leikin kehitykseen autismikirjon lapsilla. Tutkimukseen osallistui viisi lasta ja heidän tavallisesti kehittyvät leikkikaverinsa, jotka vanhemmat valitsivat. Interventiot suoritettiin terapeuttijohtoisesti klinikalla, jossa kerättiin videomateriaalia lapsista sekä kotona vanhempijohtoisesti. Videomateriaalia näytettiin lapsille aina seuraavalla viikolla. Videoissa painotettiin haluttuja ja ei haluttuja sosiaalisia taitoja. Terapeutit kävivät lasten kanssa läpi positiivisia toimintoja videoista. Toinen te-

rapeutti havainnoivat klinikkatilanteita yhdessä vanhempien kanssa, vastasi kysymyksiin ja antoi neuvoja koti-interventioihin. Kotonaan vanhemmat saivat käyttöönsä DVD:n, joka katsottiin lapsen kanssa ennen leikkikaverin kutsumista kylään. DVD:n jaksot sisälsivät autismikirjon sosiaalisia vaikeuksia ja vinkkejä niiden ylipääsemiseen. Videotallenteet pisteytettiin ToP-menetelmällä. Tulokset osoittivat, että leikkiin perustuva lähestymistapa terapeutin, vertaisen ja videosta mallintamisen kanssa kehitti näiden autismikirjon lasten sosiaalisen leikin taitoja.

5.2 Ryhmässä toimiminen kaveritaitojen edistämiseen

Tanner, Hand, O'Toole ja Lane (2015) tekivät systemaattisen katsauksen toimintaterapian interventioiden vaikuttavuudesta sosiaalisen vuorovaikutuksen, rajoitetun ja toistuvan käytöksen, vapaa-ajan osallistumisen ja leikin kehittymiseen autismikirjon henkilöillä. Tavoitteena oli tuoda esille toimintaterapeuteille näyttöön perustuvia menetelmiä. Katsaus rajoitettiin vertaisarvioituihin tieteellisiin teksteihin, jotka olivat englannin kielisiä. Katsaukseen valittiin lopulta 66 tutkimusta. Tutkimukset jaoteltiin neljään kategoriaan: *sosiaaliset taidot*, *sosiaalinen kommunikointi*, *leikki ja vapaa-aika* sekä *rajoitettu ja toistuva käytös*. Kaikkiin kategorioihin löytyi useampi tutkittu interventio, mutta kaikista eniten niitä löytyi sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Sosiaalisten taitojen harjoittelun teemoja olivat esimerkiksi ryhmälähtöinen ja vertaisvälitteinen interventio. Aiheesta tarvitaan kuitenkin vielä jatkotutkimuksia, jotta interventioiden sopivuudesta olisi parempaa näyttöä.

Stagnitti, O'Connor ja Sheppa (2012) tutkivat Learn to Play-ohjelman vaikutusta leikkiin, sosiaaliseen kompetenssiin ja kieleen lapsilla, jotka käyttävät erityiskoulua. Learn to Play-ohjelma on leikkiin perustuva interventio, jonka tarkoituksena on kehittää lapsen spontaania kuviteltua leikkiä. Tutkimukseen osallistui 19 lasta, joilla kaikilla oli älyllinen kehitysvamma, kymmenellä autismikirjon diagnoosi ja/tai kehitysviive. Tutkimuksen kesto oli kahdesti viikossa kuuden kuukauden ajan. Leikkitalanteisiin lapsen jaoteltiin pienempiin ryhmiin, joissa leikkitalanteita harjoiteltiin. Leikkitalanteissa yksi lapsi nimettiin kertojaksi, joka kuvasi leikkitalanteita. Lopuksi lapset kävivät kuvien

avulla leikki-tilanteita läpi koko ryhmän kesken ja harjoittelivat kerrontaa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että Learn to Play-ohjelma kehitti osallistuneiden lasten kielellisiä ja sosiaalisia taitoja. Learn to Play-ohjelma voidaan myös mukauttaa kouluympäristöön.

6 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tehtävänä oli selvittää, miten toimintaterapiassa voidaan tukea lapsen kaveritaitoja. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan sanoa, että toimintaterapiassa lapsen kaveritaitojen tukeminen lähtee **leikkiin perustuvista interventioista**.

Leikkiin perustuvuudella haetaan lapselle mielekästä tapaa oppia uusia taitoja. OTIP-mallin kautta tuloksia voidaan tarkastella interventiovaiheen kautta. Kaveritaitojen harjoittelu kuuluu toimintataitojen harjoittelun malliin (acquisitional model). Toimintataidoilla tarkoitetaan taulukossa 1 kuvattuja pienimpiä havaittavissa olevia tekoja. (Fisher 2009, 18.) Hyvin toteutettu interventio ei tunnu lapselle työltä ja taidot karttuvat lähes huomaamatta.

Useassa tutkimuksessa nousi esiin mallintaminen ja videointi (Wilkes ym. 2011; Barnes ym. 2017; Cantrill ym. 2015; Cordier ym. 2017; Wilkes-Gillan 2014a; Henning ym. 2016; Stagnitti ym. 2012). Mallintamisen kautta lasta paremmin ymmärtämään mitä häneltä halutaan ja mitä seuraavaksi tehdään. Videointi ja sen katseleminen jälkikäteen näyttää lapselle, missä hän on onnistunut ja missä kohti seuraavalla kerralla hänen tulee kiinnittää huomiota.

Lapsi pystyy ohjattuna, terapeutti- tai vanhempijohtoisesti, kehittämään kaveritaitoja tavallisesti kehittyvän vertaisen kanssa. Vanhempien ohjaamisella halutaan varmistaa, että vanhemmilla on keinoja harjoitella taitoja myös kotiympäristössä. Esimerkiksi värikorttien käyttäminen (Wilkes-Gillan 2014b; Cantrill 2015) toimii helppona ja hyvänä kommunikoinnin välineenä leikin tiimellyksessä.

7 Pohdinta

7.1 Eeettisyys ja luotettavuus

Tulosten luotettavuuteen voi vaikuttaa tekijän kokemattomuus kirjallisuuskatsausten tekijänä sekä mahdolliset käännösvirheet, kun suurin osa artikkeleista oli englanniksi. Luotettavuutta pyrittiin lisäämään kuvaamalla hakuprosessi, valintakriteerit ja hakusanat mahdollisimman tarkasti. Tämä myös tekee kirjallisuuskatsauksesta toistettavan.

Menetelmäksi valikoitu kirjallisuuskatsaus sillä tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskuva kaveritaitojen interventioista toimintaterapiassa. Kirjallisuuskatsauksella pystyttiin keräämään kaikki tämän hetkinen tutkittu tieto aiheesta. Kirjallisuuskatsauksen hakusanoina käytettiin sanoja, joita tietokannat vaativat.

Kirjallisuuskatsauksen ulkopuolella jäi viisi artikkelia, joita ei ollut mahdollista saada luettavaksi useista yrityksistä huolimatta.

Työssä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, tarkoin lähdeviittein ja asianmukaisin lainauksin. Koko opinnäytettyöprosessin ajan toimintatapa oli rehellinen, huolellinen ja tarkka. Työn tekijällä ei ole sidonnaisuuksia. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2012-2014.). Tutkimuksessa ei käytetty oikeita ihmisiä, joten tuloksiin suhtautuminen oli neutraalia. Työ tehtiin ilman toimeksiantoa.

7.2 Jatkotutkimukset

Suomenkielisten tutkimusten osuus jäi kirjallisuuskatsauksessa vähäiseksi. Näin ollen jatkotutkimuksena voisi olla, millaisia interventiokeinoja suomalaiset toimintaterapeutit käyttävät lasten kanssa, joilla on haasteita kaveritaidoissa. Tutkimuksia oli tehty lähinnä ADHD- ja autismikirjolapsille, joten olisi kiinnostavaa tietää, onko haasteita ja miten ne näyttäytyvät vaikka kehityksellisen kielihäiriön lapsilla.

Lähteet

American Occupational Therapy Association. 2014. Occupational therapy practise framework: Domain and process (3rd ed.). American Journal of Occupational Therapy, 68, 1-48.

Bagwell, C. L. & Schmidt, M. E. 2011. Friendships in childhood & adolescence. New York: Guilford Press.

Barnes, B., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A. & Cordier, R. 2017. The social play, social skills and parent-child relationships of children with ADHD 12 months following a RCT of a play-based intervention. Australian Occupational Therapy Journal, 64, 6, 457-465. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi>, PubMed.

Cantrill, A., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R. & Wilson, N. J. 2015. An eighteen-month follow-up of a pilot parent-delivered play-based intervention to improve the social play skills of children with attention deficit hyperactivity disorder and their playmates. Australian Occupational Therapy Journal, 62, 3, 197-207. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi>, PubMed.

Cordier, R., Munro, N., Wilkes-Gillan, S., Ling, L., Docking, K. & Pearce, W. 2017. Evaluating the pragmatic language skills of children with ADHD and typically developing playmates following a pilot parent-delivered play-based intervention. Australian Occupational Therapy Journal, 64, 1, 11-23. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi>, PubMed.

Fisher, A. G. 2009. Occupational therapy intervention process model: A model for planning and implementing top-down, client-centered and occupation-based interventions. Fort Collins (CO): Three Star Press.

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2013. Toiminnan voimaa: Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Henning, B., Cordier R., Wilkes-Gillan, S. & Falkmer, T. 2016. A pilot play-based intervention to improve the social play interactions of children with autism spectrum disorder and their typically developing playmates. Australian Occupational Therapy Journal, 63, 4, 223-232. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi>, PubMed.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Viitattu 8.4.2019. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1

Laaksonen, V. & Repo, L. 2017. Kaveritaitoja: Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Folkhälsan.

Lehtiö, L. & Johansson, E. 2016. Järjestelmällinen tiedonhaku hoitotieteessä. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto.

Nurmiranta, H., Leppänen, P. & Horppu, S. 2011. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 3 painos Helsinki: Kirjapaja.

Päiväkoti-ikäisen lapsen kaverisuhteet. 1.8.017. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetistä, osiosta Tietoa lapsiperheen elämästä, elämää alle kouluikäisen kanssa. Viitattu 8.4.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/paivakoti-ikaisen-lapsen-kaverisuhteet/>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Viitattu 5.11.2019. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2017a. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 1–2-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2017b. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 2–3-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2017c. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 3–4-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2017d. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 4–5-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2017e. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 6–7-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/6-7-v/6-7-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 23.1.2018. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 5–6-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2019a. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 7–9-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/7-9-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>

Sosiaalisten taitojen kehitys. 2019b. Artikkelin MLL:n Vanhempainnetissä, osiossa tietokulma, lapsen kasvu ja kehitys, 9–12-vuotias. Viitattu 14.11.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Stagnitti, K., O'Connor, C. & Sheppa, L. 2012. Impact of the Learn to Play program on play, social competence and language for children aged 5-8 years who attend a specialist school. *Australian Occupational Therapy Journal*, 59, 4, 302-311. Viitattu 5.11.2019. [https://janet.finna.fi, CINAHL Plus with full text \(EBSCO\)](https://janet.finna.fi, CINAHL Plus with full text (EBSCO)).

Tanner, K., Hand, B.N., O'Toole, G. & Lane, A.E. 2015. Effectiveness of Interventions to Improve Social Participation, Play, Leisure, and Restricted and Repetitive Behaviors in People with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review. *American Journal of Occupational Therapy*, 69, 5, 6905180010p1-6905180010p12. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi, PubMed>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. 2012-2014. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 24.5.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. 2018. Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 8.4.2019. https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Vertaissuhteet. 4.8.2017. Artikkelin MLL:n ammattilaissivuilta, osiossa kouluille ja oppilaitoksille, kiusaamisen ehkäiseminen. Viitattu 8.4.2019. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/vertaissuhteet/> Ystävyyden eri elämänvaiheissa. N.d. Artikkelin Mielenterveysseuran WWW-sivuilla, osiossa ihmissuhteet, ystävät. Viitattu 8.4.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/ystavyyden-eri-elamenvaiheissa>

Wilkes, S., Cordier, R., Bundy, A., Docking, K. & Munro, N. 2011. A Play-based intervention for children with ADHD: a pilot study. *Australian Occupational Therapy Journal*, 58, 4, 231-240. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi, PubMed>.

Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R. & Lincoln, M. 2014a. Eighteen-month follow-up of a play-based intervention to improve the social play skills of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Australian Occupational Therapy Journal*, 61, 5, 299-307. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi, PubMed>.

Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R. & Lincoln, M. 2014b. Evaluation of a pilot parent-delivered play-based intervention for children with attention deficit hyperactivity disorder. *American Journal of Occupational Therapy*, 68, 700–709. Viitattu 5.11.2019. <https://janet.finna.fi, PubMed>.

Whittemore, R. 2016. Integroiva kirjallisuuskatsaus. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto.

Whittemore, R. & Knafl, K. 2016. Integroiva kirjallisuuskatsaus. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto.

Liitteet

Liite 1. Tiedonhakuprosessi

Tietokanta	Haku-päivämäärä	Hakusanat	Haussa käytetyt rajaukset	Haku-tulokset	Otsikoista valittu	Tiivistelmistä valittu	Kokoteksteistä valittu	Lopullisesti valittu
PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND social interaction AND child*	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	63	11	19	9	6
PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND social interaction	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	358	3	0	0	0
PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND behavior, social AND child*	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	38	2	1	0	0
PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND group, peer	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	21	2	1	1	0

PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND school AND social interaction	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	17	0	0	0	0
PubMed	2.10.2019	occupational therapy AND day-care	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	1	0	0	0	0
PubMed	2.10.2019	play and play-things AND occupational therapy	MeSH terms, Publication dates 10 years English, Finnish	70	6	5	4	2
CINAHL	2.10.2019	occupational therapy AND social skills AND child	Published Date: 20090101-20191231, English, Finnish, Boolean/ phrase	94	21	9	9	1
CINAHL	2.10.2019	occupational therapy AND social skills AND school	Published Date: 20090101-20191231, English, Boolean/ phrase	28	0	0	0	0
Arto	2.10.2019	toimintaterapia AND vuorovai-kutus	2009-2019	9	0	0	0	0
Medic	2.10.2019	toimintaterapia	2009-2019	96	0	0	0	0

Medic	2.10.2019	vuorovaikutus AND lapsi	2009-2019	9	1	0	0	0
YHTEENSÄ				804*	46	25	23	9

* Sisältää duplikaatteja

Liite 2. Valitut artikkelit

Tekijät	Artikkelit	Tutkimus	Tulokset
Barnes, B., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A. & Cordier, R. 2017.	The social play, social skills and parent-child relationships of children with ADHD 12 months following a RCT of a play-based intervention	Leikkilähtöisen intervention pitkäaikaiset vaikutukset. 13 osallistujaa ja leikkikaverit, jotka olivat 12kk aikaisemmin osallistuneet.	Osallistujat olivat ylläpitäneet sosiaalisen leikin taitojen kehittymisen myös kotona.
Cantrill, A., Wilkes-Gillan, S., Bundy, A, Cordier, R. & Wilson, N. J. 2015.	An eighteen-month follow-up of a pilot parent-delivered play-based intervention to improve the social play skills of children with attention deficit hyperactivity disorder and their playmates	Vanhempijohtaisen intervention pitkäaikaiset vaikutukset. 5 osallistujaa ja leikkikaverit, jotka olivat 18kk aikaisemmin osallistuneet.	Vanhempijohtoinen interventio osoitti pitkäaikaisia vaikutuksia ja sopivuutta lapsen sosiaalisen leikin taitojen kehitykseen
Cordier, R., Munro, N., Wilkes-Gillan, S., Ling, L., Docking, K. & Pearce, W. 2017.	Evaluating the pragmatic language skills of children with ADHD and typically developing playmates following a pilot parent-delivered play-based intervention	Pragmaattisen kielitaidon kehittyminen vanhempijohtaisen vertaisleikki-intervention tutkiminen. 9 osallistujaa ja leikkikaverit.	Vanhempien ohjaamat vertaisleikki-interventiot kehittivät lasten pragmaattisia kielitaitoja.
Henning, B., Cordier, R., Wilkes-Gillan, S. & Falkmer, T. 2016.	A pilot play-based intervention to improve the social play interactions of children with autism spectrum disorder and their typically developing playmates	Leikkiin pohjautuva intervention vaikutukset sosiaaliseen leikkiin. 5 osallistujaa ja leikkikaverit.	Interventio sopi joillekin lapsista, joten vaatii tarkkaa pohdintaa valitessa.

Stagnitti, K., O'Connor, C. & Sheppa, L. 2012.	Impact of the Learn to Play program on play, social competence and language for children aged 5-8 years who attend a specialist school	Learn to Play-ohjelman vaikutukset leikkiin, sosiaaliseen kompetenssiin ja kielenkäyttöön. 19 osallistujaa erityiskoulusta.	Learn to Play-ohjelma kehitti kehitysvammaisten lasten kielenkäyttöä ja sosiaalisia taitoja kouluympäristössä.
Tanner, K., Hand, B.N., O'Toole, G. & Lane, A.E. 2015.	Effectiveness of Interventions to Improve Social Participation, Play, Leisure, and Restricted and Repetitive Behaviors in People with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review	Systemaattinen katsaus sosiaalisen osallistumisen, leikin, vapaa-ajan ja rajoitetun sekä toistuvan käyttäytymisen interventioihin.	Vahvaa näyttöä osoittautui sosiaalisen osallistumisen interventioihin. Muista näyttö oli lupaavaa ja kohtuullisen vahvaa.
Wilkes, S., Cordier, R., Bundy, A., Docking, K. & Munro, N. 2011.	A Play-based intervention for children with ADHD: a pilot study	Leikkiin pohjautuva intervention tutkiminen. 14 osallistujaa ja leikkikaverit.	Leikkiin pohjautuva paranti huomattavasti lasten sosiaalista leikkiä.
Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R. & Lincoln, M. 2014.	Eighteen-month follow-up of a play-based intervention to improve the social play skills of children with attention deficit hyperactivity disorder.	Leikkiin pohjautuva intervention vaikutukset sosiaalisen leikin taitoihin. 5 osallistujaa ja leikkikaverit, jotka olivat 18kk aikaisemmin osallistuneet.	Leikki lähtöinen interventio osoitti pitkäaikaisia vaikutuksia lasten sosiaalisen leikin taitoihin.
Wilkes-Gillan, S., Bundy, A., Cordier, R. & Lincoln, M. 2014.	Evaluation of a pilot parent-delivered play-based intervention for children with attention deficit hyperactivity disorder	Vanhempijohtoisien intervention pitkäaikaiset vaikutukset sosiaalisen leikin taitoihin. 5 osallistujaa vanhempineen, jotka olivat osallistuneet terapeuttilähtöiseen interventioon.	Vanhempijohtoinen interventio osoitti alustavaa näyttöä intervention toimivuudesta, lasten taidot olivat kehittyneet huomattavasti.